

Η πορεία ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, 1958-1981

των Mathias Häußler και Rainer Liedtke

Η ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΟΚ) αποτέλεσε μεγάλο σταθμό στην ιστορία της Ελλάδας, αλλά και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας καθώς τα μέλη της από την πλευρά τους είχαν να αντιμετωπίσουν τη μεγάλη πρόκληση της διεύρυνσης του προγράμματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η προκειμένη διαδικτυακή έκθεση ανασκοπεί, αξιοποιώντας πληθώρα αρχειακών πηγών, την ενταξιακή πορεία της χώρας προς την ΕΟΚ, η οποία δεν ήταν πάντοτε ομαλή.

Η επιθυμία της Ελλάδας να ανέβει στο άρμα της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν εκφράστηκε για πρώτη φορά στη διάρκεια της δεκαετίας του 1970. Λίγα μόλις χρόνια μετά την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) το 1958, ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις για τη σύναψη συμφωνίας σύγκλισης, οι οποίες ολοκληρώθηκαν το 1961 (βλ. τεκμήριο αρ. 1 / κειμενικές πηγές). Μέσω αυτής της συμφωνίας, η Ελλάδα επεδίωκε να θεμελιώσει διαύλους επικοινωνίας ώστε να μην μείνει έξω από τον ανερχόμενο ισχυρό κόμβο της ευρωπαϊκής ηπείρου. Φυσικά η ΕΟΚ την περίοδο εκείνη είχε υπογράψει παρόμοιες συνθήκες με έναν μεγάλο αριθμό νοτιο-ευρωπαϊκών αλλά και αφρικανικών κρατών, ωστόσο στη συμφωνία με την Ελλάδα εντοπίζεται μια ιδιαιτερότητα: Το τελικό κείμενο περιλάμβανε αναλυτική πρόβλεψη της πορείας της χώρας έως τη μελλοντική ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ως πλήρες μέλος.

Στο μεταξύ, όμως, το επιτυχημένο πραξικόπημα της στρατιωτικής δικτατορίας τον Απρίλιο του 1967 πάγωσε την εν λόγω συμφωνία σύγκλισης. Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (βλ. τεκμήριο αρ. 2 / κειμενικές πηγές) άσκησε πιέσεις για πλήρη αναστολή της συμφωνίας, καθώς θεωρούσε ότι η Ελλάδα πλέον δεν εκπροσωπούσε τις δημοκρατικές αξίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Λίγους μήνες αργότερα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέκυψε στις πολιτικές πιέσεις, ωστόσο προέβη σε αναστολή μονάχα των διαπραγματεύσεων για την πορεία των διμερών σχέσεων, ενώ οι υφιστάμενες αμοιβαίες δεσμεύσεις στους τομείς της εμπορικής και τελωνειακής πολιτικής παρέμειναν σε ισχύ.

Μετά την πτώση της χούντας στην Ελλάδα και τις ελεύθερες εκλογές που ακολούθησαν το Νοέμβριο του 1974, ο συντηρητικός πρωθυπουργός της Ελλάδας Κωνσταντίνος Καραμανλής κατέθεσε επίσημη αίτηση της χώρας για την πλήρη ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα τον Ιούλιο του 1975. Για τον Καραμανλή, η επικείμενη ένταξη αποτελούσε ευκαιρία, αφενός για να διασφαλιστεί η δημοκρατική πορεία της χώρας κι αφετέρου για να συνδεθεί αδιάρρηκτα το πολιτικό της μέλλον με τη Δύση. Επιπλέον, η χώρα αδιαμφισβήτητα έτρεφε ελπίδες για μια ισχυρή ώθηση στους τομείς του εμπορίου και της οικονομίας, ιδωμένης ως ένα σχεδόν δεδομένο επακόλουθο της ένταξης της χώρας στην Κοινότητα ως πλήρες μέλος (βλ. τεκμήριο αρ. 3 / κειμενικές πηγές). Η αντίδραση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο ελληνικό αίτημα υπήρξε βαθιά διχασμένη. Από τη μια, βρισκόταν η μερίδα εκείνων που, όπως κι ο Καραμανλής, ήλπιζαν ότι η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ επρόκειτο να παγιώσει τη δημοκρατική, φιλοευρωπαϊκή πορεία της χώρας κι από την αντίθετη πλευρά τάχθηκαν όσοι πιθανολογούσαν ότι το ενδεχόμενο της ένταξης θα επέφερε σημαντική οικονομική επιβάρυνση για τα υφιστάμενα κράτη - μέλη, με δεδομένη την απαραίτητη διαρθρωτική οικονομική βοήθεια προς την Ελλάδα. (βλ. τεκμήριο αρ. 4 / κειμενικές πηγές) Πρωτίστως, όμως, υπήρχε ο φόβος πως οι διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα θα οδηγούσαν σε ειδικούς μεταβατικούς κανονισμούς σχετικά με τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα όπως το κρασί ή το ελαιόλαδο, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν προηγούμενο για τις επικείμενες διαπραγματεύσεις με οικονομικά ισχυρότερες υποψήφιες προς ένταξη χώρες όπως η Πορτογαλία και η Ισπανία. Για το λόγο αυτό, συγκεκριμένα η Επιτροπή της ΕΚ υπήρξε μάλλον επιφυλακτική σχετικά με την προοπτική ταχείας ένταξης της Ελλάδας (βλ. τεκμήριο αρ. 5 / κειμενικές πηγές). Η Γαλλία συμεριζόταν τους φόβους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τον Γάλλο Πρόεδρο Valéry Giscard d'Estaing να παρακολουθεί στενά τις επιπτώσεις της ένταξης της Ελλάδας στον γεωργικό τομέα σε συνάρτηση με τις επερχόμενες κοινοβουλευτικές εκλογές.

Από την άλλη, η Γερμανία υποστήριξε σθεναρά το ελληνικό αίτημα κι επέκρινε τις αρνητικές εκτιμήσεις της επιτροπής σε καίρια σημεία (βλ. τεκμήριο αρ. 6 / κειμενικές πηγές). Η στάση της αυτή οφειλόταν κυρίως σε πολιτικούς λόγους. Με δεδομένο ότι η χώρα ήταν διαιρεμένη και στο ευρύτερο πλαίσιο της

σύγκρουσης Ανατολής - Δύσης, η Γερμανία εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τη στρατιωτική δύναμη της διατλαντικής συμμαχίας και τη γενική συνοχή της Δύσης, γι' αυτό φοβόταν ότι η απόρριψη του ελληνικού αιτήματος για ένταξη θα είχε αρνητικό αντίκτυπο στην ήδη επισφαλή σταθερότητα στα νότια σύνορα των χωρών - μελών του NATO. Επιπλέον, η Γερμανία κατά τη δεκαετία του 1970 ήταν μια ρητώς φιλοευρωπαϊκή χώρα κι επομένως ήλπιζε ότι με την ένταξη της «παιλιότερης δημοκρατίας στον κόσμο» στην ΕΟΚ, θα εξέπεμπε κι έναν ισχυρό συμβολισμό της ευρωπαϊκής ενότητας στον κόσμο (βλ. τεκμήριο αρ. 7 / κειμενικές πηγές).

Αυτές οι αντιτιθέμενες τάσεις αντικατοπτρίστηκαν και στις διαπραγματεύσεις που έλαβαν χώρα. Ειδικότερα, ο Γερμανός καγκελάριος Helmut Schmidt υποστήριξε σθεναρά την ένταξη της Ελλάδας, χωρίς όμως να αποφύγει να ασκήσει κριτική κατά τις διμερείς συνομιλίες με τον Καραμανλή (βλ. τεκμήρια αρ. 3, 4, 8 και 9 / κειμενικές πηγές). Σε αντίθεση με τους προκατόχους του, ο νέος Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Roy Jenkins διαδραμάτισε επίσης σε μεγάλο βαθμό εποικοδομητικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις, παρέχοντας συχνά δημιουργικές λύσεις σε πολύπλοκα ζητήματα τεχνικής φύσεως. Κυρίως, όμως, αποφασιστικής σημασίας υπήρξε κι ο ρόλος του Καραμανλή, ο οποίος συνέδεσε τη δική του πολιτική μοίρα με την επιτυχία του ελληνικού αιτήματος. Όλοι οι ανωτέρω παράγοντες οδήγησαν τελικά στην υπογραφή της ελληνικής συνθήκης ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα τον Μάιο του 1979.

Αν και η Ελλάδα προσχώρησε επίσημα στην ΕΟΚ την 1^η Ιανουαρίου 1981, τα αποτελέσματα της ένταξής της ήταν ορατά σε βάθος χρόνου (βλ. τεκμήρια αρ. 10, 11 / κειμενικές πηγές), γεγονός που ίσχυε ιδιαίτερα στον τομέα της εσωτερικής πολιτικής, μιας και η άνοδος του σοσιαλιστή Παπανδρέου φάνηκε να θέτει σε κίνδυνο όχι μόνο την παραμονή της χώρας στο NATO αλλά και τη σύνδεσή της με την ΕΟΚ. Ωστόσο, ακόμη και ο Παπανδρέου δεν μπόρεσε τελικά να παραβλέψει τα πολιτικά και οικονομικά οφέλη της ΕΟΚ. Με την πάροδο του χρόνου μετρίασε σημαντικά τις αντιδυτικές και αντιευρωπαϊκές του θέσεις και μετά την εκλογή του στην πρωθυπουργία τον Οκτώβριο του 1981 αποδέχτηκε ρητά την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, ηγούμενος μάλιστα μιας δυναμικής εκστρατείας για την ένταξη άλλων χωρών της Νότιας Ευρώπης

όπως η Ισπανία και η Πορτογαλία. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η Ελλάδα είχε πλέον ενταχθεί στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.